

ACC. N:R M. 15984:1-19.

Landskap: *Thiene* Upptecknare: *Nils Månsson, Lösdala*
Härad: *V. Geringe* Berättare: " " "
Socken: *N. Mellby* Berättarens yrke: *f. d. lantbrukare*
Uppteckningsår: *1963* Född år *1888* i *N. Mellby*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Skogsskötsel (enskilda skogar) s. 1-19.

LUF 122

4/7-63

Skriv endast på denna sida.

ACC. N:R M. 15984: /

Om Skogsskötsel(enskilda skogar)

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Norra Mellby är en relativt stor socken med en areal av 7,449 hektar. Enligt 1935 års taxering hade socknen 2,286 hektar åker och 3,542 hektar skogsmark, 632 hektar övrig mark, det senare tydligen fäladsmark med sten och enebuskar och lite tjung. Det fanns 102 hektar kultiverad betesäng och 276 hektar övrig betesäng.

Beträffande skogen så torde intresset för denna varit mycket liten för året 1859, vilket år järnvägen byggdes färdig till Sösdala, sedermera socknens medelpunkt. Skogen hade helt litet värde före detta årtal då den i regel inte kunde försäljas och ge pengar. Visst täckte skogen ägarens behov av bränsle för egen del, och kanske något timmer, ek och bok, när det skulle byggas någonting på gården. De gamla har eljest talat om hur de i äldre tider körde "långäcker" uppåt norra Göinge och Småland för att köpa timmer och bräder när de skulle bygga och man drar alltså den slutsatsen att det var ont om timmerskog i bygden, då man behövde köra långt för att hämta timmer. Självfallet kunde inte intresset för skogen bli så stort när den inte gav ägaren någon inkomst att tala om.

1
fug 122

Järnvägens (södra stambanan) framdragande till bygden räknas som en mycket stor händelse i bygdens historia, med tanke på de stora förändringar den medförde för skogsbruk, jordbruk och handel. De som hade skog, inte bara i vår socken, utan i socknarna runt omkring, de kunde nu sälja sin skog, mest till ved och fossla fram den till järnvägsstationen och därifrån på järnväg frakta den till Lund och Malmö och andra större orter neråt slätten där de hade behov av denna vara i en tid då oljan, stenkolen och koksen inte var så vanliga, till bränsle. Själv har jag mycket gott minne av hur det såg ut i vårt samhälle (Sösdala) vid sekelskiftet. Då fanns det vedstaplar, inte bara på järnvägens område utan på alla möjliga ställen i närheten av järnvägen. Dessa mängder av ved, som kommit även från socknarna runt omkring, den lastades för transport till orterna som förut namnts.

Så kom första världskriget åren 1914--1919 med åtföljande importsvårigheter av bränsle. Olja, stenkol och kanske också koks. Då blev det mycket stor efterfrågan på inhemskt bränsle och priserna steg på ved av alla slag, till fabriks och husbehov.

Den som då hade skog, avverka och sålde allt vad han kunde och rovgallrade och tänkte mindre på återväxten. Ja det fanns jobbare som köpte skogshemman ^{hem} och skoningslöst högg ner all skogen och sedan sålde stället igen till någon som fick leva enbart på jordbruksinkomsten. Ett par bröder som drev en liten spannmålsaffär i Sösdala, köpte en gård som heter Nääs med omkring 150 hektar skog, köpte även skog från Mellby gård, vars skog låg intill och så en gård i Lunnahöja med 50 hektar skog och sist Röslövs gård i Häglinge socken med mycken bokskog. På alla ställena högg de ner skogen och sedan var deras intresse för egendomarna slut och sålde dem igen. Det var en trist tid med tanke på hur skogen skövlades och att man helt litet ägnade sig åt återväxten på skog.

Denna tid med dessa förhållanden blev dock upptakten till lagbestämmelser om att den som hugger skog får också vidtaga åtgärder för återväxten genom nyplantering. Innan jag slutar denna kortfattade historik om skogen vill jag påminna om att nu är skog som endast duger till ved nästan värdelös igen. Man värmer inte hus och villor med ved längre i den utsträckning som varit. Olje-

eldningen tar överhand och utbreder sig och inget hus bygges numera i samhällena som inte skaffar oljeeldning med det samma.

Själv har jag eldat med ved till förra sommaren då även jag lade in oljeeldning. Den första skogsodlingen ?

Säkerligen var det ingen i socknen som ägnade sig åt skogsodling före Frans Oscar Kruse. Han var grosshandlareson från Malmö och tillhörde en rik familj och hans far Lars Petter Kruse hjälpte sonen Frans Oscar att 1848 köpa dåvarande Fredriksberg, en gård av stor omfattning på den tiden. Nära nog en 4-del av socknen tillhörde den gården och som den odlade åkerarealen på den tiden var helt liten bestod det mesta av skog och stora fälader som användes till betesmarker åt djuren. Hela Sösdala by tillhörde gården och den lät Kruse enskifta åren 1852-1853, alltså för 110 år sen.

Kruse byggde en herregård som bär hans namn Oskarsfarm och odlade stora områden till denna. Byggde vägar och sysslade också med skogsplantering. Av den utskiftade byn -16 gårdar- var det en lott som inte kunde säljas av den anledningen att den uteslutande bestod av skogs och fäladsmark som inte lämpade sig för uppodling

till åker. Den egendomen stannade kvar i släkten och här var man framsynt nog att plantera skog huvudsakligen Bok och Fur som plantades. Framförallt Furet är skördat för länge sen och ersatt gran av senare ägare. Oändligt mycket med Bok har också skördats såväl till ved som till gansvirke -stockar som sågats till plank och användes ju än i dag boke till smördrittlar, ett material som ännu inte överträffats när det gäller att förvara smör i.

Även på andra ställen av den stora egendomen finns det spår av Kruses intresse för skogsodling. Egendomen som jag nämnt Sösdala nr 16, kallas för "Steneskog" och omfattar 130 tunnland och är nu helt skogbevuxen, fast det tidigare var några tunnland åker till den. Husen är för länge sen nedrivna och nuvarande nya vägen nr 23 tog en remsa av denna egendom då vägen anlades, 1956.

När min egen far Måns Olsson år 1877 flyttade från Huaröd till Sösdala och köpte Sösdala nr 15 fanns det ingen skog på den egendomen. Ett par kala backar, delvis beväxta med ljung var ingen prydnad att se på dagligen, då de låg nära gården, varför min far redan första året han kom dit sådde granfrö på de båda backarna.

Var han fick fröet ifrån vet jag inte . Resultatet av den sådden blev inte så bra . En del frö kom dåligt upp och en del av det som grott torkade bort ,särskilt på solsidan där solvärmen stod på. Så gick tiden fram till sekelskiftet ,då hade det ändrat sig med intresset för skogsplantering och vem som helst fick granplanter gratis av ,som jag tror Hushållningssällskapet i länet , (Kristianstads) . Då rekvirerade min far granplanter sammanlagt 7,000 st, som vi satte i två omgångar ,2,000 st på "Bruabacken"och 5:000 st på"Klackabacken"-ett par backar som skrivit om till Er i annat sammanhang-. Utåt sommaren kom det en man från Hushållningssällskapet och kontrollera att plantorna verkligen blivit satta och hur de blivit satta ,d.v.s ordentligt . Det var inte riktigt alla planter som stod sig ,utan torkade bort och fick sättas om för att beståndet skulle bli jämt. Denna plantering för över 60 år sen har redan givit skörd ,som dels försålts och dels använts till byggnader på gården. Har beskrivit detta så pass ingående därför att jag bäst känner till det som jag slälv varit med om. Kan vitsorda att på liknande sätt hände det också på andra ställen på gårdar där man

7

hade plats för plantering . Vår granne ,Nils Olsson ,som ägde en del
av det bekanta gravfältet i Vätteryd plantera granplantor bland
stenarna och skeppen på detta gravfält därför att stenarna stod i
vägen för körredskapen . Och så växte där upp en tät granskog som
dolde stensättningarna där . När sedan ~~Staten~~ Staten köpte grav-
fältet i sin helhet höggs detta grane bort 1955. Johannes Larsson
framme i Sösdala by hade rätt stora fäladsmarker och ljungbackar
som han planterade grane ^{på} ~~på~~ under denna tid i början på seklet,
som nu är färdigt att börja huggas. Beträffande "Hyggena" så är
det en lämplighetsfråga om man skall plantera igen. Ser man att det
står små friska och väl rotade plantor ibland stubbarna så sätter
MAM inga plantor ,de slävsådda klara sig nog så bra . Skulle det inte
finnas några självsådda plantor ,eller glest med sådana då får
man bättra på beståndet genom nyplantering av plantor . Detta sker
mest på en södersida där fröna inte så lätt klarar sig som där det
är mera skuggit . Beträffande återplantering kan jag meddela att
hemma på gården jag övertagit efter min far och som nu innehaves
av min son där plantera vi inte gran , efter den som höggs ner

ACC. N:R M. 15984:8.

på "Bruabacken " . Den ligger helt nära gården ^{så} att granskogen gav
en om än vacker, så också en dyster stämning, som vi ville ha bort.
Där granet stått, spirade det upp en mängd björkeplantor och för
att det inte skall bli för ensidigt har vi dessutom planterat
både bok.ek, och alm och andra träslag och beståndet är tät.
På egendomen "Steneskog" omnämnt i början en egendom på 130 tunn-
land , givetvis med skiftande jordmån , där satte man för en del år
sen "Askplantor " på mark som var fuktig och dessa har trivts
bra och blir till gagn längre fram i tiden då ju asken är ett för-
nämligt träslag , nyttigt till mycket , till redskap av alla slag och
även möbler. Bokskogen, Skånes stolthet är i fara , Rent ekonomiskt
sett lönar det sig sämre att plantera bok när den hugges bort , än
att plantera gran , som växer fortare, och tidigare ger pengar.
Intresset för skog och plantering av skog är säkert helt allmänt
i vår bygd och man handlar efter principen att varje jordbit bör
utnyttjas till någon sorts produktion . Detta gör att man planterar
mycket med skog i närvarande tid . Ett exempel är Mellby gård som
äges av en bankdirektör m.m. Crafford , där är man sedan ett par år

tillbaka i färd med att rusta upp skogen, plantera nytt, huvudsakligen gran, och det inte bara där det finns skog förut utan också på de åkrar som är särskilt steniga och svåra att driva med traktorredskap, de skall nu läggas igen för skogsodling. Det är tidens melodi att åkrar som är små, steniga och ojämna till formen de lägger man igen till skogsodling. De gamla torpen, som var så vanliga förr här itrakten, de är öde, och de små åkerlapparna kring dessa besås inte mera och användes till beten och så småningom erövras de helt av skogen och försvinner och glömmas av ett kommande släkte. Mellby gård har en total areal av 613 hektar därav 178 hektar är åker, 434 hektar är skog och annan mark, dessa siffror är nu på väg att ändras, sedan skogplaneringen är genomförd. På Fredriksberg heter ägaren Olle Davidsson och han har sedan flera år tillbaka ett par män som planterar skog åt honom varje vår, dels på Fredriksberg och dels Snogerup, en mindre gård som han köpte för en del år sen. Sist köpte han ett mindre ställe, som tidigare varit torp, och fortsätter där med plantering av skog. Vill också nämna att några skogsbolag enligt rorrländsk begrepp

har det just inte varit i bygden. Väl hade vi för en del år sen ett s.k. sågbolag som byggde en mindre ångsåg vid Sösdala Municipalsamhälle och de köpte skog av traktens skogsägare som de sågade upp och försålde . Sågen brann ner och bolaget upplöstes och som förestått det hela smålänningen (Karlsson) reste hem till sitt land igen säkerligen utan någon större rikedom.

Hur skogsodlingen tillgick ?

utfördes

Ja, Arbetet av en man och i regel en kvinna eller pojke. De två fjordes åt i arbetet . Mannen gick före med en flåhacka och med den högg han en tunn torva -om det nu var gräs eller ljung på den och den nu blottade jorden bearbetade han med hackan så det blev mylla till en 3 decimeter djup . Kvinnan eller pojken som kom efter var utrustad med en spann där granplantorna stod så där lite fuktigt och så ett redskap en liten påle ,spetsig i ena ändan och i övre ändan var den formad som en kula för att hålla i när hon eller han formade upp ett hål och sen det var gjort, sattes granplantan ner i hålet till lagom djup och så smulades jorden ner kring plantan, helt försiktigt så inte de små rötterna skadades.

Allra sist trampades jorden till ordentligt och försiktigt .

Slarv med plantningen gav ett sämre resultat och därför var man angelägen med att anställa folk som var händiga och noggranna med detta viktiga arbete . Flåhackan var ett gammalt redskap som fanns på varje ställe och den var betydligt större än en vanlig potatis-hacka. Våra förfäder använde denna sorts hackor när de odlade på riktigt gammalvis. Då hackade man av sådana där tunna torvor i fyrkantiga bitar ,stapla upp dem på kant och torka dem i solen. När de så blivit torra satte man eld på dem och i askan efter torvorna och den blottade myllan sådde man råg och sedan potatis och och kanske en gröda till , sen fick det hela ligga för att bli gräsbeväxt till bete åt djuren en del år . Detta sätt att odla var fattigmans sätt att skaffa sig lite bröd och potatis till livets uppehälle . Man odlade inte helt,så att man tog upp sten och stubbar och jorden kunde inte drivas med redskap som drogs av häst eller oxe.

Det var alltså enkla redskap man använde vid skogsplantering och underligt nog man använder samma sorts redskap ännu vid skogsplantering . Att plantera skog maskinellt går inte . Möjligen har

man numera tunnare och skarpare hackor speciellt för skogplante-
ring och ett borrhatt luckra upp jorden med . Arbetet är väl av-
vägt så att den som hackar och luckrar upp behöver lika lång tid
för sitt arbete som den behöver som plantar och trycket till jorden.

Så kan det ju vara ett eller flera par som arbetar samtidigt.
Plantorna sättes i rader med cirka en meters avstånd mellan var
planta och radavståndet är möjligen lite mer än en meter.

Riktigt precis kan det inte bli med avståndet ,det kan vara sten,
i vägen både ovanjords och nere i jorden som hindra att sätta en
planta där. Nog ser det vackert ut sen plantorna blivit någon
meter höga och raderna syns tydligt på långt håll.

Avverkningen ?

Den som endast högg skog till husbekov anlidade vanligen ingen
ingen sakkunnig hjälp till att märka ut de träd som skulle fällas.
Högg han ved åt sig ^{hållig} då högg han vanligen det sämsta som fanns i
skogen , små och undertryckta träd och var inte så noga med vil-
ken sorts träd det var , det gick bra att elda med blandved hemma.
Skulle han hugga timmer för eget bruk då måste han ta de längder

och storlekar som han behövde utan hänsyn till om skogen mätte
 illa eller väl av det. Skulle han sälja veden fick han ju strixt
 hålla sig till sorten ,antingen bok, björk eller al och fick ju
 ta sådana träd som det kunde bli ordentliga vedlängder av och
 använda toppar och grenar till eget bruk .När man började använda
 sakkunnig hjälp är inte lätt att säga precis på året . Om jag anger
 åren 1908 -1909 slår det nog inte stort fel . Minns att år 1905
 hade vi en lantbrukskurs i Sösdala som varade en hel vecka och
 den leddes av den då så verksamma Jordbrukskonsulent V. Ekerot .
 Han höll jordbrukarna på helspänn alla dagarna med sin glödande
 vältalighet och brinnande iver och det är tänkbart att bönderna
 fick åtskilligt till livs som gav intresse för skogen . Jag tror
 det var från denna tid 1908-1909 som man anlätade sakkunnig hjälp
 av länsskogvaktaren eller en man från skogsvårdsstyrelsen när det
 gällde en huggning av större omfattning . Numera tar man hjälp av
 skogsvårdsstyrelsen vid den mesta huggning ,både när det gäller
 att märka de träd som skall huggas och vad mer de får besked om
 hur mycket som kan säljas till det och det ,ved timmer eller

ACC. N:R M. 15984:14.

props. Skogsvårdsstyrelsen är nämligen också den huvudsaklige köparen av all slags skog känner marknadsläget och vet hur mycket de kan köpa . Numera hugger ingen skog utan att på förhand ha förvissat sig om var den kan säljas, i annat fall kan det hända att veden eller virket får ruttna ner i skogarna, och det blir förlust inte bara för virkets värde utan huggelönen blir det förlust på också . Stämplingsarbetet var aldrig något märkvärdigt . Den som märker har en grov kniv vars blad är krökt i ändan till halv ögla och med denna kniv-ögla skär han ~~en~~^{en} lodrätt skåra i trädets stam i brösthöjd väl synligt och märkningen går väldigt fort .

En baron Cristian Barnekow på Vannaröd hade mycket med skog som han sålde på rot på auktion . När någon ropat in ett eller flera träd i en grupp ,märktes ^{av} de baronens dräng och han använde en speciell yxa där baronens namnchiffer var insmitt i yxnacken . Sedan drängen bläckt till trädet genom att hugga av en bit bark klippte han till med yxnacken och så stod där tydligt C.B. och det gjorde han inte bara på stammen i brösthöjd utan också nere vid roten för att kunna, om så misstänktes kontrollera om träden huggits på ärligt vis.

Vad avverkningen beträffar så har den skett på alla möjliga vis.

Den som älskar sin skog är rädd om den ,tar som ovan nämnts det allra sämsta till eget bruk och spar det bästa som skall växa vidare och han hugger inte skog förr än han fått sakkunnigt utlåtande om att skogen är mogen . En annan ,och det har hänt många gånger, när en dräng eller bondson köpt ett hemman med tillhörande skog ,han har helt litet kapital att betala med och för att nedskulden genast hugger han skog och säljer kanske så mycket där finns och sen får de små plantor och mindre träd växa i fred i 25-30 år så blir det skog igen . Det finns marker där skogen växer och sår sig själv därför att marken är så lämplig för skog , där är fuktigt och god näring . Någon större förändring av husbehovet har det inte blivit. Skogsägaren eldar i de flesta fall ännu med sin egen ved för att hålla varmt i hem och hushåll och för detta ändamål går det väl så mycket ved ^{af} som förr ,snarare mer då det numera finns värmelådningar i de flesta ställen även på landsbygden och följaktligen fler rum hålles varma än då man eldade bara i köket och storstugan . Däremot bakar man inte brödbak i hemmen .

Brödbak i stor murad ugn förekommer inte på många ställen , nej man köper brödet och säljer sin brödspannmål på hösten . Köksspi- sen är elektrisk också på de flesta ställen och i den bakar man småbröd och kakor och bryner sina stekar och till detta går det ingen ved åt. Men vad som sparas här går nog så mycket mer åt till värmepannan i källaren . När massaved började avverkas i större utsträckning ? Skulle vilja anslå det till 1920-talet -- Massaved och props blev en nyhet då i början av 1900-talet och det innebar en stor fördel för skogsägarna då virket kunde vara både klent och grovt och ett krokigt träd kunde ju kapas av i krökarna och så kunde det ändå bli räta bitar att lägga upp i stapeln . Om penning- horet som orsak till avverkning har jag redan skrivit och efter en storavverkning blir det inte mycket att ta i skogen på många år , och det får dröja innan en mera jämn årlig avverkning kan börja.

Om huggningen hur den tillgick -?

Ja den var också den enkel liksom planteringen, . Två skoghuggare arbetade alltid tillsammans och var det större skog var det helt enkelt nödvändigt .

När trädet skulle fällas använde man en "stockasåg " två eller två och en halv meter långt . De två männen drog i var sin ända fram och åter tills stammen var nära nog avsågad. Med ett par yxor (stora) högg man "fälle" d.v.s. en kilformad öppning i stammen åt det håll trädet naturligt behövde falla. I den sågade skåran drev man in järnkilar alltefter som sågningen pågick och detta påverkade trädets lutning åt rätt håll. Innan trädet var riktigt avsågat drev man in kilarna riktig och lutningen ökade på trädet och det föll dit man beräknat och risken att få ett stort träd över sig eliminerades genom detta tillvägagångssätt. Så länge stocken på trädet var tjock använde man också det stora såget , men efter hand som det smalnade av tog man till ett mindre såg som hölls styft med en träbåge . Kvistarna fick man hugga av med en lämpligt stor yxa . Efter hand som tiden gick och det är länge sen , minst 50 år sen kunde man köpa bågesåg (buasav) där bågen var av stålrör som inte slappnade som träbågen gjorde efter en tids användning . Man fick också tillverka snedbock och ha med sig en järnstång och med denna baxades de grova stockarna upp på snedbocken och kom i lagom höjd för att kunna sågas behändigt.

Nu har de gamla skogssågarna tjänat ut på de flesta ställen och har de ersatts med motorsågar som skötes av en man. De för ett farligt oväsen och det går inte att hugga skog i smyg med dessa sågar då de hörs kilometervis. En nutida skogshuggare måste skaffa sig en motorsåg som är mångdubbelt effektivare än de gamla handsågarna.

Arbetsliv ?

Ja, några skogshuggarläger har vi inte haft här i bygden då det mest är bygdens folk som hugger skog och de bor hemma som vanligt och har mer eller mindre långt till sin arbetsplats . Att bo hemma och äta hemma morgon och kväll är ju en förmån och vanligtvis har arbetarna bil att köra med så långt det går för vägens skull. Trots att man har motorsåg som kan skötas av en man är man alltid två som hugger ihop ,det behövs ofta tas krafttag som inte en ensam orkar med och så om en olycka skulle hända för den ene kan den andra gripa in och hjälpa.

Skogsbete. ?

Ja det förekom förr i alla skogar nästan och det var mest ungdjur som gick i skogen och de behövde ju inte drivas hem för att mjölkas som korna, utan kunde gå där hela sommaren. Skogsbete förekommer

inte numera . Det slutade nog för en 40 år sen och det var på allvarlig erindran av skogssakkunniga som kunde visa på djurens skadeverkan i skogen . Små träd och planter , späda och goda i smaken de åts upp av djuren och kunde ett träd växa upp i sådan höjd att att djuren inte nådde dem så var de i alla fall märkta och illa farna av all avbetning.

Organisationer ?

Skogsdagar och föredrag om skog är ju mycket vanliga nu för tiden och till stor nytta och de började nog samtidigt med den jordbruksupplysning jag tidigare talat om första delen av 1900-talet.

Kontrollen av skogarna började långt senare och är tydligen inte helt genomförd ännu men nog är anslutningen till skogvårdsstyrelsa allmän och få⁴n denna styrelse får de råd och ledning om hur de sköta sin skog och hur den skall kunna försäljas .

Vem eller vilka som var de försya härvidlag det är omöjligt att angiva. tyvärr och så slutar min redogjörelse med ett frågetecken .